

Verslag van de informatiemiddag over het pilot-centraal examen havo georganiseerd door de VGN,
Utrecht, 21 september 2006

‘Een dunne, maar smakelijke pizza’

ERIK JOOSSE

Hoe moet het centrale eindexamen geschiedenis er volgens vakdocenten in de toekomst uitzien? Dat was de centrale vraag op de informatiemiddag van de VGN afgelopen september. Op de bijeenkomst spraken onder andere drie docenten van pilotscholen en de onderzoekers die de pilot in een rapport zullen evalueren. Enthousiasme leek te overheersen, maar er zijn ook nog veel vragen.

In 2009 en 2010 zullen leerlingen van havo en vwo met geschiedenis in hun profiel examen moeten afleggen op basis van een nieuw programma, dat in mei 2006 werd vastgesteld: historisch besef (Domein A), oriëntatiekennis (Domein B - de tien tijdvakken en hun kenmerkende aspecten), thema's (Domein C) en de geschiedenis van de rechtsstaat en van de parlementaire democratie (Domein D). In een pilot is onderzocht of historisch besef en oriëntatiekennis geschikt zijn om in een centraal schriftelijk examen te toetsen.

Na 1 november van dit jaar zal de minister van onderwijs besluiten wat precies in het centraal schriftelijk examen getoetst zal worden. Dat besluit zal zij baseren op verschillende adviezen, onder andere van de projectgroep van de pilot, van de VGN, van Cito, SLO en CEVO.

Om te beginnen zijn daar de ervaringen van acht pilot-scholen met lesgeven over en examinering van de oriëntatiekennis. In 2004 startten deze scholen met een pilotproject voor het eindexamen geschiedenis nieuwe stijl. Op alle acht scholen hebben de leerlingen van de havo, na twee jaar voorbereiding, vorig schooljaar hun centraal schriftelijk examen afgelegd over de tien tijdvakken. Gedurende het project brachten de betrokken docenten hun ervaringen vrijwel niet in de openbaarheid. Nu, in Utrecht deden drie van hen dat wel.

Alles weten

In principe was iedere school vrij het programma in havo 4 en 5 naar eigen keuze in te richten.

Geert van Besouw van Katholieke Scholengemeenschap De Breul in Zeist koos in havo 4 voor drie diachronische thema's. Op zijn school betekende dat één thema per periode. Daarvoor gebruikte hij de methode *Sfinx*. Voor de oriëntatiekennis gebruikte hij de stripboeken *Van nul tot nu*. Daarbij liet hij de leerlingen zelf informatie verzamelen over de kenmerkende aspecten van de tijdvakken en deze aan elkaar presenteren. Ook probeerde hij om in de lessen samenhang tussen verschillende tijden en de thema's aan te brengen door middel van onderwijsleerge-

Links Rix van Hinsbergen, rechts Arie Wilschut.

sprekken. In havo 5 behandelde hij in chronologische volgorde de kenmerkende aspecten van de tien tijdvakken. Als uitgangspunt daarvoor diende de vraag: 'Wat zou iedere Nederlander van geschiedenis moeten weten?'

De leerlingen beantwoordden die vraag.

Deze aanpak 'was flink aanpoten', aldus van Besouw, 'maar ik had als docent wel het voordeel dat ik de lessen naar eigen inzicht kon invullen'.

De leerlingen van het Assink Lyceum in Haaksbergen bestudeerden vanaf begin vierde klas de tien tijdvakken in chronologische volgorde. Daartoe schafte de school de methode *Sprekend Verleden* aan. Daarnaast maakten de docenten bij ieder tijdvak thema's met een onderzoeksvraag. In havo 4 konden de leerlingen zelfstandig aan de thema's werken en voor de grote lijn terugvallen op de methode. Havo 5-leerlingen werkten op dezelfde manier, maar hadden per week één uur geschiedenis meer. Dit maakte het mogelijk alle havo 5-leerlingen wekelijks een hoorcollege te geven. Daarin werd samenhang aangebracht tussen de verschillende delen van de leerstof.

De schooltoetsen bestonden uit vragen over het historisch overzicht. Iedere nieuwe toets bestond uit 50 % van de nieuwe en 50% van de al behandelde stof. Zo kregen de leerlingen een steeds beter overzicht van de geschiedenis en daar is geschiedenisdocente Rix van Hinsbergen bijzonder trots op. Zoals ze het zelf verwoordde: 'De pizza is dunner, maar nog steeds smakelijk'.

Toch ziet ze ook wel nadelen van het nieuwe examenprogramma. Zo bleef het historisch proces volgens haar onderbelicht bij het CE en is het historisch overzicht op basis van de voorgeschreven tijdvakken met hun kenmerkende aspecten van de commissie-De Rooy wel erg eurocentrisch.

Marcel Nonhebel van het Grotius College te Delft liep tijdens de pilot tegen twee problemen aan. Ten eerste: hoe kom je aan je stof? En ten tweede: Hoe breng je de leerlingen zekerheid bij over wat ze moeten beheersen aan het einde van het traject? 'Ze moeten 'alles weten', een erg vage omschrijving', aldus Nonhebel.

Het eerste probleem loste hij op door uit verschillende lesmethodes zijn eigen materiaal samen te stellen.

Bovendien liet hij de leerlingen een eigen dossier samenstellen met informatie van internet en uit bibliotheekboeken. De leerlingen doorliepen de tijdvakken in chronologische volgorde en werkten daarnaast gestructureerd thema's af. In havo 4 ging het om de chronologie. In havo 5 om chronologie én verdieping. Voor dat laatste konden leerlingen zelf onderwerpen aandragen. Informatie moesten ze in een dossier verzamelen.

Nonhebel is tevreden met het resultaat, hoewel hij onderschrijft dat het historische proces (continuïteit en ontwikkelingen over tijdvakken heen) in de nieuwe aanpak onderbelicht is.

De kritiek dat een eindexamen met vragen over zo'n grote tijdspanne wel oppervlakkig moet worden, verwerpt hij: 'Ons lijkt het oppervlakkig omdat we het zelf allemaal wel weten. Voor leerlingen is het heel lastig om een overzicht van de geschiedenis te hebben. En een bijkomend voordeel van het nieuwe examen is dat het niet meer mogelijk is om vlak voor je examen te beginnen met leren. Een leerling wordt dus gedwongen tijdens de hele bovenbouw echt met het vak bezig te zijn.'

Beter overzicht

SLO-onderzoekers Jannet van Drie en Carla van Boxtel zullen de ervaringen van de docenten en leerlingen op de pilotscholen verwerken in een eindrapport. Er zijn uitgebreide vragenlijsten beantwoord. De vragen voor de leerlingen zijn ook voorgelegd aan een grote groep leerlingen die het reguliere examen gemaakt hebben. Verder hebben de onderzoeksters verschillende experts bevroegd, zoals de CITO-construatiegroep, eerstegraads vakdidactici en enkele hoogleraren in binnen- en buitenland.

Nog niet alle verzamelde gegevens waren verwerkt, maar er kon al wel een tipje van de sluier opgelicht worden. Zo bleek dat leerlingen die deelnamen aan de pilot onzekerder waren over wat er getoetst zou gaan worden dan leer-

V.l.n.r. Middagvoorzitter Maas van Egdom, Jannet van Drie en Carla van Boxtel.

lingen die deelnamen aan het reguliere centraal examen. Ook waren laatstgenoemden positiever over de aansluiting tussen de in de lessen aangeboden stof (de twee verplichte onderwerpen geformuleerd in een uitgebreide stofomschrijving en te leren uit een katern) en het CE. Zij hadden in de laatste weken voor het examen meer tijd besteed aan voorbereiding op het examen dan de havo-leerlingen die het pilot-examen deden.

Beide groepen waren positief over de lessen. De pilotleerlingen hadden het gevoel een beter overzicht te hebben over de geschiedenis en dat zij die kennis beter zouden vasthouden. De reguliere leerlingen waren positiever over kritisch leren denken en zeiden vaker de hedendaagse wereld beter te begrijpen door het vak.

Het is nog niet duidelijk welke aanpak van de docenten op de pilotscholen het beste werkt. De verschillende aanpakken die de scholen hebben gehanteerd (chronologisch de tijdvakken behandelen, of meer vanuit thema's werken) lijken beiden tot de gewenste leeropbrengsten te leiden. Bij het centraal stellen van de tijdvakken wordt soms wel een gebrek aan diepgang ervaren, terwijl bij het werken aan thema's het soms lastig bleek leerlingen duidelijk te maken wat ze nu precies moesten kennen.

Ten slotte

Er leven nog veel vragen rondom het nieuwe examen.

Deze informatie-bijeenkomst was voor de deskundigen eigenlijk te vroeg om ze te beantwoorden.

Duidelijk is dat het eindexamen 'nieuwe stijl' als voordeel heeft dat leerlingen een beter historisch overzicht hebben verworven. Nadelen zijn er ook: het historisch proces bleef onderbelicht. Wat verstaan we eigenlijk onder oriëntatiekennis? Is er met een historisch overzicht voldoende diepgang in het eindexamen te brengen? Moet het eindexamen havo er net zo uit zien als dat voor vwo?

Het evaluatierapport van de projectgroep van de pilot zal deze maand uitkomen. Samen met de rapportage van CEVO en Cito gaat het naar het ministerie van onderwijs. Ook het VGN-bestuur zal advies uitbrengen. Het laatste woord is aan de minister.

Meer informatie

over de pilot: www.ivgd.nl

over het advies van het VGN-bestuur mede op basis van de ledenenquete: www.kleio-vgn.nl